

Мойсеєнко Н. Г.,

Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова

ФУНКЦІОНАЛЬНО-СЕМАНТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЛЕКСЕМ *SOME* ТА *ANY* У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Дана стаття розглядає суттєві функціональні та когнітивні характеристики лексем *some* та *any* у сучасній англійській мові, закономірності їх вживання аналізуються у рамках теорії функціонально-семантичного поля.

Ключові слова: займенник, субстантив, детермінатор, лексема, частина мови.

Данная статья рассматривает существенные функциональные и когнитивные характеристики лексем *some* и *any* в современном английском языке, закономерности их употребления анализируются в рамках функционально-семантического поля.

Ключевые слова: местоимение, детерминатор, лексема, часть речи.

The article deals with the essential functional and cognitive characteristics of the lexemes *some* and *any* in the Modern English Language, the peculiarities of their use are explained from the point of view of the functional and semantic field.

Key words: pronoun, substantive, determiner, part of speech.

Актуальність нашого дослідження обумовлена відсутністю єдиної трактовки граматичного статусу лексем *some* та *any* у сучасній англійській мові [1-13], відсутністю системного аналізу їх категоріальних (частини мовних) характеристик [там само].

Лексеми, що досліджуються, відносяться більшістю граматистів до займенників, що вживаються атрибутивно (adjective-pronouns) та субстантивно (noun-pronouns) [1-7].

Так, Л. С. Бархударов і Д. А. Штелінг ілюструють це положення наступними прикладами:

Some were present.

Some water, please [2, с. 45].

As for conveniences, there weren't any.

Come any time you like [там само].

Інша точка зору, представниками якої є Г. Пальмер та Р. Клоуз, зводиться до того, що *some* та *any* є детермінаторами [цит. за 7, с. 47].

На думку Д. Байбера, та авторів Cobuild Students Grammar, дані мовні одиниці функціонують як детермінатори, коли вони стоять на початку іменної групи і є займенниками, коли виступають як замісники іменників [8, с. 145; 13, с. 145].

MacMillan English Dictionary позначає лексеми *some* та *any* як функціональні слова, що можуть вживатися як детермінатор, займенник, прислівник [15].

Longman Dictionary of Contemporary English – як детермінатор, займенник та прислівник [14].

У. Френсис вважає *some* та *any* функціональними іменниками на тій підставі, що вони "займають більшість або всі характерні позиції іменника" [10, с. 305].

Дж. Несфілд та Дж. Кьорм називають дані лексеми "лімітуючими прикметниками" [11, с. 144; 9, с. 43].

Аналіз зазначених вище точок зору свідчить про те, що складність встановлення граматичного статусу лексем *some* та *any* обумовлена такими факторами:

а) відсутність всеохоплюючих критеріїв, за якими слова мають бути розподілені між частинами мови, здатність лексем *some* та *any* проявляти ознаки більш ніж однієї частини мови;

б) відсутністю системного аналізу морфолого-синтаксичних та семантичних ознак даних лексем;

в) неврахуванням у ході аналізу взаємодії мовних елементів з умовами і завданнями спілкування.

Мета нашого дослідження – проаналізувати закономірності вживання лексем *some* та *any* у рамках теорії функціонально-семантичного поля (ФСП), запропонованої А. В. Бондарко [3, с. 318], що, на наш погляд, зробить можливим вирішення зазначених вище проблем.

Поняття функціонально-семантичного поля розуміється як "семантична категорія, що розглядається у єдності із системою засобів їх вираження у даній мові" [там само]. Щодо засобів формального вираження, то їх сукупність не має цілісності, тому що вони відносяться до різних мовних рівнів, і за своєю структурою є різнорідними. ФСП має охоплювати всю сферу функцій, що базується на конкретній семантичній категорії [3, с. 320].

Завданням нашого дослідження було встановлення функціонально-семантичних та когнітивних характеристик даних мовних одиниць, що зробило б можливим віднесення їх до певних дискурсно-когнітивних класів слів.

Ми виходили із положення про те, що мова – це явище, яке обумовлене процесами відображення об'єктивної дійсності нашою свідомістю, а мовні одиниці є ментальними конструкціями, що репрезентують елементи об'єктивної дійсності у нашому мозку.

Так, лексеми *some* та *any* репрезентують певні об'єктивні категорії і наповнені своїм специфічними змістом, який актуалізується у тій чи іншій комунікативній ситуації. Ми спробували проаналізувати варіантні значення даних лексем і встановити інваріантне, яке може розглядатися як базове. Також було розглянуто їх суттєві формальні характеристики.

ФСП охоплює всі семантичні функції мовної одиниці у рамках функціональної спільності, що визначає специфіку даного поля, однак встановлюються розбіжності як змістовного, так і системно-структурного характеру [3, с. 325].

Аналіз 5 000 прикладів фактичного вживання лексем *some* та *any* у сучасній англійській мові дав змогу сформулювати такі висновки:

1) формально і семантично лексеми *some* та *any* відносяться до функціонально-семантичного поля із якісно-кількісним ядром. Вони виражають атрибутивну якісність та кількісність.

Like some toast [16, с. 45] – неозначена кількість;

Are you any batter? [20, с. 15] – неозначена ступінь;

I'll make some coffee. [18, с. 90] – неозначена кількість;

Have you read any of his books? [21, с. 15] – неозначена якість.

2) у рамках даного функціонально-семантичного поля було виділено 3 частининомвні парадигми:

ад'єктивну;

She took hardly any notice of anybody. [17, с. 34]

Show me some identification. [19, с. 102]

– субстантивну;

Why should there be a reason? – I don't know any. [22, с. 54]

The water ran cold and icy-cold. She drank some. [23, с. 24]

– адвербіальну.

The wound hurts some. [24, с. 16]

The kids will keep you some busy. [17, с. 12]

Have the things improved any? [21, с. 3]

3) Базовим значення даних лексем є поняття обмеженості для *some* та необмеженості для *any*.

Резюмуючи все наведене вище можна зазначити, що лексеми *some* та *any* у сучасній англійській мові концептуально співвідносяться із поняттями обмеженості (*some*) та необмеженості (*any*). Вони відносяться до функціонально-семантичного поля із кількісно-якісним ядром, володіють більш узагальненою семантикою порівняно із іншими членами даної множини (*black, many, unknown*). Щоб зробити висновок щодо їх категоріальної приналежності, на наш погляд, необхідно провести діахронічне дослідження розвитку їх семантичних та граматичних категорій, порівняти дані такого аналізу із даними синхронічного аналізу, що дасть змогу поточнити прототипічне значення даних мовних одиниць, та пояснити феномен їх міграції із прототипічного дискурсно-когнітивного класу слів до суміжних.

Література:

1. Барабаш Т. А. Грамматика английского языка. – М. : ЮНВЕС, 2001. – 255 с.
2. Бархударов Л., Штелинг Д. Грамматика английского языка. – М. : Высшая школа, 1973. – 423 с.
3. Бондарко А. В. Теория значения в системе функциональной грамматики : На материале русского языка / Рос. академия наук. Ин-т лингвистических исследований. – М. : Языки славянской культуры, 2002. – 736 с. – (Studia philologica)
4. Верба Л. Г., Верба Г. В. Грамматика сучасної англійської мови – Київ : ВП Логос-М, 2006. – 341 с.
5. Вейхман Г. А. Новое в грамматике современного английского языка. – М. : Астрель, 2002. – 543 с.
6. Гузеева К. А. Справочник по грамматике английского языка. – С.-П. : Союз, 2003. – 278 с.
7. Гуревич В. В. Теоретическая грамматика английского языка. – М. : Флинта, 2003. – 168 с.
8. Biber D. et al. Longman Grammar of Spoken and Written English. – Harlow : Pearson Education, 2000. – 1204 p.
9. Curme G. English Language, – N. Y : Barnes and Noble, 1957. – 308 p.
10. Francis W. The Structure of American English. – N.Y. : The Ronald Press, 1958. – 614 p.
11. Nesfield J. English Grammar : Past and Present. – London : MacMillan, 1898. – 470 p.
12. Quirk R. Greenbaum S. A University Grammar of English. – London : Longman, 1976. – 484 p.
13. Willis D. Collins Cobuild Student's Grammar. Birmingham : Harper Collins Publishers, 2000. – 263 p.
14. LD – Longman Dictionary of Contemporary English. – Essex : Longman, 2000. – 1668 p.
15. MD – MacMillan English Dictionary for Advanced Learners, Oxford : MacMillan Education, 2002. – 1689 p.

Список джерел ілюстративного матеріалу:

16. Baldwin J. Going to Meet the Man. – N.Y. : Dell Books, 1980. – 212 p.
17. Benchley P. Jaws. – N.Y. : Bantam Books, 1975. – 145 p.
18. Christie A. Dumb Witness. – Ldn : Cox 2 Wyman, 1978. – 218 p.
19. Christie A. Hercule Poirot's Christmas. – Ldn : Pan Books, 1970. – 187 p.
20. Dickson C. She Died a Lady. – N.Y. : Pocket Books, 1943. – 197 p.
21. Hamilton D. Night Walker. – N.Y. : Greenwich Faucet Books, 1983. – 138 p.
22. Jones Th. Stairway to the Sea. – N.Y. : Collins, 1970. – 694 p.
23. MacLean A. Ice Station Zebra. – Ldn : Collins, 1988. – 248 p.
24. Priestley J.B. Angel Pavement. – Moscow : Progress Publishers, 1974. – 504 p.